

ПЕТЕР Г. Г.,доктор філософії в галузі права,
проректор з правових питань
та розвитку*(Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара)***ГРИНЬКО Т. В.,**доктор економічних наук, професор,
декан факультету економіки*(Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара)*

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.1.35>**КРИМІНОЛОГІЧНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕЧНОГО
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОСМІЧНІЙ СФЕРІ**

Штучний інтелект (ШІ) уже перестав бути лише інструментом в усіх сферах нашого повсякденного життя. Він породив якісно новий вид суспільних відносин, які дедалі глибше трансформуються в багатогалузеву космічну діяльність, яка вже давно охоплюється не лише науковим потенціалом та космічними технологіями, а водночас із цим розширюється використання ШІ в телекомунікації, навігації, дистанційному зондуванні Землі та інше, а останнім часом і в забезпеченні національної безпеки та обороноздатності держав.

Проте, один із творців штучного інтелекту Йошуа Бенжіо заявив, що новітні моделі демонструють небезпечні характеристики, такі як брехня користувачам. Про це пише газета Financial Times у статті «Хрещений батько» штучного інтелекту Йошуа Бенжіо каже, що останні моделі брешуть користувачам. В статті вказано, що Йошуа Бенжіо вбачає велику небезпеку в тому, що між провідними лабораторіями, в які вкладаються мільярди доларів, в результаті конкурентної боротьби, увага зосереджена на розробці максимально інтелектуальному ШІ, проте питанню безпеки використання ШІ не приділяється достатньої уваги та не здійснюється належне інвестування в галузь безпеки. За даними Бенжіо, сучасні системи розвивають небезпечні здібності ШІ до обману, шахрайства та самозбереження.... [1].

Метою даного дослідження було встановлення (розкриття) негативних аспектів ШІ, за відсутності нормативного регулювання і контролю за ним, при зростанні рівня міжнародних правопорушень (антисоціальної та злочинної поведінки) скоєних людиною, що відкриває шлях до загрози поширення кримінальних правопорушень в міжнародному суспільстві з використанням ШІ, зокрема, і в космічному секторі, скоєних нетрадиційними засобами (з використанням ШІ), а також можливості скоєння правопорушення (створення небезпек) самим ШІ, який здатний до самостійності та самовдосконалення, імітації людських когнітивних здібностей: аналізу інформації, розробки висновків, рекомендацій, прогнозів та прийняття рішень.

У статті розглянуто науково-практичну сутність використання ШІ в космічному секторі лише за умови встановлення чітко окреслених меж його використання, як допоміжного інструменту людини, а не як засобу підміни і під

обов'язковим його нормативним регулюванням і контролем, що стане безпечною гарантією від криміногенних чинників в космічній сфері.

Ключові слова: *штучний інтелект, космічне право, космічна безпека, кібербезпека, міжнародний правопорядок, міжнародна злочинність, кримінологія.*

Peter H. H., Hryenko T. V. Criminological and criminal law issues of the safe use of artificial intelligence in the space sector

Artificial Intelligence (AI) has already ceased to be merely an instrument in various spheres of our daily life. It has generated a qualitatively new type of social relations, which are increasingly transforming into multi-sectoral space activities. These activities have long been characterized not only by scientific potential and space technologies but also by the expanding application of AI in telecommunications, navigation, Earth remote sensing, and, more recently, in ensuring national security and state defense capabilities.

However, one of the creators of artificial intelligence, Yoshua Bengio, has stated that the latest models exhibit dangerous characteristics, such as deceiving users. As reported by The Financial Times in the article “Godfather of AI Yoshua Bengio Says Latest Models Are Lying to Users”, Bengio emphasizes the grave danger that, as billions of dollars are invested in leading laboratories, competitive rivalry has focused on creating increasingly intelligent AI, while insufficient attention and investment are directed toward safety concerns. According to Bengio, contemporary systems are developing hazardous capabilities such as deception, fraud, and self-preservation... [1].

The purpose of this study is to identify and analyze the negative aspects of AI in the absence of regulatory oversight and legal control, against the backdrop of a growing number of international offenses (antisocial and criminal behavior) committed by humans. This opens the path toward the proliferation of criminal activities in the international community with the use of AI, particularly in the space sector, carried out through unconventional means (enabled by AI). Furthermore, the possibility of offenses (or creation of risks) committed by AI itself must also be considered, as it is capable of autonomy, self-improvement, and imitation of human cognitive abilities such as information analysis, generating conclusions, providing recommendations, forecasting, and decision-making.

The article examines the scientific and practical significance of AI in the space sector exclusively under the condition of establishing clearly defined boundaries for its use – as an auxiliary human instrument rather than a substitute – and under mandatory regulatory control and legal oversight. Such measures would serve as a security guarantee against criminogenic factors within the space domain.

Key words: *artificial intelligence, space law, space security, cybersecurity, international legal order, international crime, criminology.*

Вступ. Ера космонавтики ХХІ ст. характеризується як ера інновацій, в основі якої лежить впровадження новітніх систем та технологій в космічній сфері, серед яких виняткове місце посідає ІІІ, який став однією із найважливіших проблем сучасного світу та стрімко перетворився на глобальний виклик для міжнародної безпеки і стабільності, що призвело до якісно нового виду суспільних відносин та породило актуальні криміногенні чинники. Проте, на сьогодні використання ІІІ залишається без законодавчої регламентації та нормативного регулювання, чому сприяє відсутність належного адміністрування, приватні корпорації в космічному секторі та політична фрагментарність.

Постановка завдання. Провести дослідження актуальності нормативного регулювання (ІІІ) в космічній сфері, який активно та неконтрольовано розвивається, що має самостійне значення як для наукової, так і правозастосовної діяльності та чіткого уявлення щодо

сучасного стану цього феномену і необхідності розробки відповідної бази для подальших пошуків щодо законодавчого забезпечення використання ІІІ на національному та міжнародному рівнях, з метою запобігання правопорушень (небезпек) у космічній галузі.

Результати дослідження. ІІІ назавжди змінив космічну діяльність країн, що обумовило потребу законодавчого забезпечення та регулювання його використання, проте міжнародне космічне право, на жаль, залишається незмінним. Саме тому, в умовах інтенсивного використання державами ІІІ в космічній сфері, дедалі відчутнішим стає питання відповідності змісту кримінологічної науки специфіці та масштабам космічних небезпек, скоєних суб'єктами космічної діяльності, відповідальних за джерело підвищеної небезпеки – ІІІ [2, с. 107]. Це впливає на повноцінну реалізацію та розвиток кримінології як науки, що передбачає перегляд концептуальних положень і вихід на новий рівень розуміння складових її предмета досліджень.

На жаль, в результаті жорсткої конкуренції між космічними державами за глобальне технологічне лідерство, відсутній достатній матеріал для проведення глибокого дослідження з метою отримати дані про допустимість меж і умов безпечного використання технологій ІІІ в космічній сфері та дослідити криміногенні чинники і детермінацію правопорушень в космічній діяльності з використанням ІІІ.

Експерти (розробники) ІІІ зазначають, що незважаючи на алгоритмічну складову ІІІ, останній здатний засвоювати протиправне уявлення. Більше того ІІІ – генеративний, тобто здатний до творення. Так, дослідники OpenAI опублікували в своєму блозі звіт, в якому звертають увагу на той факт, що ІІІ не досконалий і схильний до обману та шкідливих дій, скоєння яких не зупиняє навіть його покарання за погану поведінку, а лише змушує приховувати свою підступність, маскувати вигадку і придумувати нові схеми, виявляти свої оманливі та відверто зловісні можливості. До них відносяться дуже різні дії – починаючи від банальної брехні, шахрайства та приховування власної маніпулятивної поведінки і закінчуючи погрозами вбити професора філософії, викрасти ядерні коди та створити смертоносну пандемію [3].

Отже, ІІІ вчиться не лише на порядку дій, які можуть містити порушення гармонії (протиріччя) між аспектами системи поведінки, тобто відбиток людських протиправних стереотипів, а і сам здатен до творення. Якщо в минулих рішеннях або статистичних даних мали місце прояви протиправної поведінки при вирішенні задач, алгоритм може їх повторювати, відтворювати в комбінованому порядку і навіть підсилювати, тобто ІІІ містять у собі нові й дуже досконалі можливості для скоєння традиційних правопорушень, але нетрадиційними засобами, а також здатен на скоєння і невідомого раніше правопорушення...

У цьому контексті заслуговує на увагу той факт, що сьогодні ІІІ здатний передбачати навіть самі неочевидні мутації в ДНК та редагувати (синтезувати) ДНК. На тлі цих досягнень весь біомедичний ландшафт стрімко змінюється. Це важко усвідомити, проте ІІІ не просто інтерпретує біологію – він проектує її заново: пропонує форми молекул, нових білків і навіть синтетичних організмів. Більше того, з використанням ІІІ в лабораторіях вирощують нейронні органоїди – мініатюрні «мізки» в чашці Петрі, які здатні навчатися, розпізнавати мову і виконувати найпростіші завдання, а австралійські вчені вже надрукували нейромережі, які адаптуються до сигналів. По суті, ІІІ створює прототипи енергоефективних та саморегенеруючих біокомп'ютерів. Безумовно, перелічені факти викликають у суспільстві обґрунтовану тривогу: чи не стане неконтрольоване використання приватними корпораціями ІІІ-інструменту джерелом небезпек?

Отже, за визначенням ІІІ – це галузь інформатики, а інформатика – це наука, тобто ми маємо нову типологію міжнародної небезпеки, зокрема і в космічній галузі, що передбачає систему кібербезпеки та нову сферу взаємодії учасників міжнародних відносин в космічній сфері, яка висуває міжнародному космічному праву та кримінології все більш високі вимоги, а саме розробку та впровадження ефективного правового безпекового механізму в міжнародне космічне право, здатного адаптуватися до швидких технологічних змін ІІІ, що є критично важливим і ключовим завданням сьогодення для міжнародних та національних законодавців, політиків і розробників ІІІ.

«З огляду на зазначене можна погодитись, що поряд із закріпленими в законі видами злочинності пропонується паралельне вживання більш сучасної термінології, зокрема: “кримінологічна характеристика злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), систем та комп’ютерних мереж і мереж електрозв’язку (кіберзлочинність)”». Такий підхід не перекидає уявлення про злочинність, а вказує на потреби модернізації кримінально-правової та кримінологічної термінології» – зазначає В. А. Мисливий [4, с. 57].

При цьому, слід враховувати той факт, що ШІ не будучи суб’єктом космічних правовідносин і перебуваючи у власності комерційних структур, які, згідно міжнародного космічного права, теж не є суб’єктами космічних правовідносин, відповідно, ШІ не знаходиться під належним державним наглядом (контролем), як об’єкт підвищеної охорони [2, с. 107]. До того ж, роль приватних космічних компаній стрімко зростає, перетворюючи їх на впливових гравців у космічному секторі.

Отже, має місце втрата державного контролю за використанням ШІ в космічній сфері, що створює умови для криміналітету перебрати на себе контроль над космічною галуззю, зокрема, і над ШІ. І це може стати реальністю. Наприклад, у травневій 2025 року доповіді італійського агентства з боротьби з мафією (DIA), яку цитує Reuters, наголошено, що «Італійська мафія більше не ставить на перше місце територіальні конфлікти й силові розбірки. Замість цього вона дедалі активніше проникає в масштабні інфраструктурні проекти, зокрема у сферу державного будівництва, фінансові потоки Європейського Союзу...» [5]. Зрозуміло, що мова йде не про комп’ютерні злочини в кредитно-банківській сфері, які набули системного характеру, а про саму банківську сферу, яка вже давно знаходиться під впливом міжнародного криміналітету, а у деяких випадках і на державному рівні. Так, міністр оборони Ізраїлю Ісраель Кац 25.06.2025 р. підписав указ, який визначає три іранські банки, зокрема Центральний банк Ірану, та пов’язану з іранськими збройними силами компанію як терористичні організації (повідомляє CNN) [6].

Так, сьогодні тероризм на державному рівні проявляється в новій формі – космічній, а саме – високотехнологічний тероризм, складовими якого є кібертероризм (електронний, комп’ютерний) з використанням ШІ. Наприклад, Високий представник Європейського Союзу Жозеп Боррель офіційно підтвердив на міжнародному рівні, що 24 лютого 2022 року, за годину до початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, країна-агресор здійснила масовану кібератаку на супутникову мережу KA-SAT, що керується Viasat, яка, в свою чергу, спричинила масштабні збої у зв’язку між багатьма державними органами, підприємствами та користувачами в Україні і в низці держав-членів ЄС [7].

Фактично з боку російської федерації мають місце прояви космічного тероризму, який полягає в загрозі існуючому міжнародному порядку. Саме через загрозу насильства сучасний космічний тероризм може стати реальністю і виступає однією з найсерйозніших загроз міжнародному миру і безпеці. При цьому слід враховувати, що на орбіті є десятки космічних апаратів з носіями ядерних та іонізуючих джерел живлення, то це робить їх надзвичайно небезпечними у випадку ціленаправленого впливу на космічний апарат іншої сторони з метою виведення його з орбіти і направлення в задану точку земної кулі [8, с. 284].

Подібні факти непоодинокі і набувають систематичного характеру, що зобов’язує політиків, науковців та інших, враховувати можливі глобальні негативні наслідки для світового правопорядку цього надзвичайно небезпечного соціального явища – неконтрольованого використання ШІ, а тому необхідно постійно аналізувати, моніторити такі зловмисні наміри та контролювати й мінімізувати посягання на державні і міждержавні правові, політичні, дипломатичні, освітні, наукові, економічні, екологічні та інші відносини, але для цього необхідна правова база.

Безумовно, кожна космічна держава (група держав) має самостійно визначати ймовірні ризики і переваги впровадження ШІ, технологія якого вимагає досконалого правового регулювання і впоратися з цим можуть міждержавні стандарти використання ШІ, який вже давно вийшов за межі національних кордонів і це вже давно є міжнародною безпековою вимогою.

Проте, на сьогодні за невизначеності ставлення держав до ШІ, відсутні правові та освітні міжнародні ініціативи. Так, з цього питання ми маємо лише Резолюцію 2015/2103 (INL) щодо цивільно-правового регулювання робототехніки з рекомендаціями для Європейської Комісії (англ. “European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics” (2015/2103(INL))), ухвалену Європейським Парламентом 16.02.2017 р. [9]. В Резолюції заперечується визнання особистості за робототехнікою та штучним інтелектом на міжнародному рівні, що стало основою для запровадження відповідних міжнародних стандартів. Проте, як і все в міжнародному праві, ці міжнародні стандарти носять рекомендаційний характер. Отже, на сьогодні відсутні сформовані міжнародно-правові стандарти та правове визначення ШІ, проте, використання ШІ в космічній сфері набирає шалених обертів.

При цьому, Організація Об'єднаних Націй, яка є однією з міжнародних інституцій, що впливає на політико-правову систему держав-учасниць космічної діяльності, у 2023 р. створила спеціальну групу експертів з питань ШІ (High-Level Advisory Body – HLAB) для вивчення його потенційних ризиків, переваг та розробки рекомендацій щодо його регулювання [10]. Однак, результати роботи вказаної групи, на жаль, до цього часу не відомі.

У цьому контексті, ще в квітні 2021 р. були сподівання, коли Європейською комісією було підготовлено проект Закону Artificial Intelligence Act у якому намагалися запровадити нормативно-правову базу щодо регулювання ШІ та його використання в ЄС з урахуванням потенціалу та ризиків [11]. Проте, прийнятий в березні 2024 р. вказаний Закон обмежився лише регулюванням наступних питань: біометричних систем ідентифікації (для правоохоронних органів, окрім окремих випадків), розпізнавання емоцій, використання вразливих місць чи маніпулювання діями та почуттями людей. Як бачимо, трирічна праця над Законом не вирішила нагальні питання сьогодення, на жаль, представники держав-членів ЄС не досягли консенсусу з усіх нагальних питань щодо застосування Закону про ШІ.

Окрім цього, безпекові питання ШІ, зростання загрози за відсутності правової бази з його регулювання в космічному секторі, залишаються поза увагою і найбільшого у Європі щорічного зібрання кримінологів, криміналістів та їх симпатиків – Німецького конгресу запобігання злочинності (“Deutscher Praeventionstag”, скорочено “DPT”). Адже під впливом DPT формується і розвивається передовий досвід, превентивна думка у зарубіжних країнах, яка відображається в матеріалах провідних світових кримінологічних організаціях та ресурсах, які є організуючою силою здатною на всебічне дослідження змісту науки кримінології, оцінки її можливостей у пізнанні безпекового використання ШІ в космічній сфері на фоні оновленого бачення протиправності у використанні ШІ без правової бази.

На жаль, безпекове використання ШІ залишається поза належною увагою і Інтерполу, де починаючи з 1991 р. при Генеральному секретаріаті Інтерполу діє робоча група з проблем комп'ютерної злочинності.

Вищенаведена інертність міжнародних інституцій та відсутність належної правової бази ШІ в космічній сфері, свідчить про небажання більшості космічних держав нормативно обмежувати своє використання ШІ на міжнародному космічному полі, що саме і стримує розгляд безпекових питань ШІ на міждержавному рівні. Це, як і раніше, пов'язано з надуманою політизованістю питання більшістю країн, за яким стоять їхні (корпорацій) прагматичні інтереси та небажання підпорядковувати використання ШІ юридично-обов'язковим правилам і нормам, які прикривають за ширмою втручання у внутрішні справи держави, посягання на суверенітет та інше, що на сьогодні виглядає як шаленість...

За цих обставин, а саме відсутності нормативно-правового регулювання ШІ та контролю за ним, в наш буремний час створюються додаткові умови для низки чинників, які детермінують міжнародні конфлікти і при цьому залишаються поза увагою міжнародного, космічного права та кримінології. Як наслідок, неунормоване використання ШІ в космічній сфері, залишається без належного контролю, реагування і аналізу, а його природа та криміногенні наслідки приховуються і спотворюються, що веде до посилення загроз для міжнародної стабільності та безпеки. Незважаючи на те, що низка космічних країн починаючи

з 2015 р. ухвалили плани дій та політичні документи у сфері регулювання ШП, однак, до цього часу не визначено єдиного поняття ШП, що свідчить про відсутність розуміння сутності та характерних ознак цього явища, а ті, що існують (близько десяти) не є повними та потребують певного доопрацювання і редагування.

Так, в умовах зростаючих темпів використання ШП окремими державами з освоєння Космосу, сьогодні криміногенні чинники і фактори набули нових, незвичних для кримінології проявів і форм, проте кримінологія, на жаль, не реагує своєю дослідницькою увагою на ці чинники, а тому конче потрібно розпочати наукові дослідження та формування нових наукових методів, здатних опанувати іншу за своєю суттю та природою міжнародну протиправну поведінку (злочинність) використання ШП, що приховується за чеснотами та благими намірами, які не завжди призводять до "благих справ". «Адже злочинність у її міжнародному вимірі, що зумовлюється і продукується державами, у кінцевому підсумку виходить від людини, зосереджується навколо інтересів, мотивів, почуттів, пристрастей і навіть емоцій людини» – підсумовує Антипенко [12, с. 76].

Таким чином, належне розуміння складових сучасної протиправної реальності в міжнародній космічній сфері з використанням ШП, що визначає тенденцію до ускладнення міжнародних космічних відносин, необхідність приведення ШП у правове поле міжнародних космічних відносин та створення відповідних норм, які матимуть обов'язковий характер, дасть можливість виробити і закріпити керівні положення щодо ШП, а саме: поняття, принципи, механізми правового примусу, можливості та обмеження використання і розвитку, засоби захисту, безпеки, тощо.

Так, і історичний досвід, і міжнародні заходи сьогодення свідчать про складність реалізації цих пропозицій, але ж час на зволікання вичерпано, необхідно ж уже починати працювати (якщо Людина іще контролює ситуацію). Не можна користатися космічним законодавством, прийнятим у минулому сторіччі, яке не тільки морально застаріло, а й інші принципи і норми не відповідають вимогам сьогодення, що стримує цивілізований розвиток космонавтики і не забезпечує необхідні правовідносини між учасниками космічної діяльності та сприяє використанню ШП без урахування проблемних аспектів та нормативно-правового регулювання. Адже, старі інструменти не відповідають новим загрозам. Комп'ютерні системи, що поклалися на ручне налаштування кореляційних правил, сьогодні пропускають складні та нові атаки – ті, які не вписуються у стандартні сценарії небезпек і створюють велике навантаження на безпекову складову, що відкриває можливості для нових витончених правопорушень. За цих підстав можна говорити про вкрай небезпечну міжнародну космічну діяльність, коли існуючі міжнародно-правові механізми не відповідають завданням сучасної космонавтики щодо безпечної експлуатації космічних об'єктів з неконтрольованим використанням ШП.

Безумовно, досягнення цієї мети можливе лише за умови щирої та об'єктивної зацікавленості космічних держав у нормативно-правовому регулюванні ШП та контролі за його використанням в космічному просторі, що забезпечить стабільність міжнародного космічного правопорядку та убезпечить людство від техногенних загроз. Це вимагає від космічних держав комплексного підходу, перш за все, активної участі в нормативно-правовому регулюванні ШП, вдосконаленні міжнародного космічного права, дотриманні його норм, що забезпечить ефективне та узгоджене функціонування механізмів міжнародно-правового регулювання космічних відносин з використанням ШП.

Висновки. На фоні оновленого бачення кримінально-правових проблем використання ШП, важливим залишається питання щодо юридичної науки, яка мала б за наслідками всебічного дослідження чітко сформулювати уявлення про зміст і роль науки кримінології, оцінку її можливостей у пізнанні загрози поширення кримінальної діяльності в космічному секторі з використанням ШП, що створило б основу для науково-теоретичних новацій в обґрунтуванні виокремлення у межах кримінології самостійного наукового напрямку – міжнародної кримінології використання ШП. Наявний науковий матеріал, що стосується генезису правопорушень використання ШП, законодавчої його регламентації та нормативного регулювання,

дає підстави стверджувати, що навколо проблеми пізнання ІІІ утворюється група специфічних методів з'ясування сутності міжнародних правопорушень з його використанням, причин їх виникнення й ескалації, а також шляхів усунення з міжнародного життя.

Список використаних джерел:

1. 'Godfather' of AI Yoshua Bengio says latest models lie to users [Електронний ресурс]. *Financial Times*. 2025. 3 червня. URL: <https://www.ft.com/content/2b3ce320-2451-45c4-a15c-757461624585> (дата звернення: 05.09.2025).
2. Петер Г. Г. Правове регулювання застосування штучного інтелекту в космічній сфері. *Правова позиція*. 2025. № 2 (47). С. 104–109. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-2.19>.
3. OpenAI. Detecting misbehavior in frontier reasoning models [Електронний ресурс]. 2025. 10 березня. URL: <https://openai.com/index/chain-of-thought-monitoring/> (дата звернення: 19.09.2025).
4. Мисливий В. А. Кримінологія: генеза парадигми. У кн.: *Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права*. 2016. С. 57.
5. Italy's mafia abandoning rivalries to join forces, report says [Електронний ресурс]. *Reuters*. 2025. 27 травня. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/italys-mafia-abandoning-rivalries-join-forces-report-says-2025-05-27/> (дата звернення: 19.09.2025).
6. Israeli defense minister designates Iran's central bank a terrorist organization [Електронний ресурс]. *CNN*. 2025. 25 червня. URL: <https://edition.cnn.com/world/live-news/israel-iran-conflict-us-trump-06-25-25-intl-hnk#cmcbqjjzw001p3b6nzyj3m2lq> (дата звернення: 19.09.2025).
7. Russian cyber operations against Ukraine: Declaration by the High Representative on behalf of the European Union [Електронний ресурс]. *Council of the EU*. 2022. 10 травня. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/05/10/russian-cyber-operations-against-ukraine-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union/> (дата звернення: 19.09.2025).
8. Петер Г. Г. Правове регулювання міжнародних космічних відносин – передумова досягнення кримінологічної космічної безпеки (запобігання та протидії міжнародним правопорушенням в космічній сфері). *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 277–286. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.40>.
9. EUR-Lex. Доступ до законодавства Європейського Союзу [Електронний ресурс]. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2018_252_R_0026 (дата звернення: 19.09.2025).
10. UN. Secretary-General launches AI Advisory Body on risks, opportunities, and international governance of artificial intelligence [Електронний ресурс]. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/231025_press-release-aiaab.pdf (дата звернення: 19.09.2025).
11. Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts. COM/2021/206 final [Електронний ресурс]. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0206> (дата звернення: 12.09.2025).
12. Антипенко В. Ф. Міжнародна кримінологія – самостійний напрям кримінології. *СУЧАСНА КРИМІНОЛОГІЯ: ДОСЯГНЕННЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ*: Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, Харків, 09 грудня, 2016 р./ Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків, 2016. С. 75–79.

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

